

aj keď sa nám nezachovala tragédia Aiolos, vieme, že v nej spracoval námet krvismilnej lásky Makarea k sestre Kanake, na ktorý sa odkazuje aj u Aristofana verše 1372-5 „začal hned zpívat jakýsi / úryvek z Eurípida, / jak bratr, pane bože chraň, / zprznil svou vlastní sestru. / A to jsem se už nezdržel / a vynadal mu řádně / a slova při tom nehledal / a potom, jak se stává, / slovo dalo slovo a...

Euripidés: Andromaché, Hermioné k Andromaché – „Až tam jsi došla, až k té tuposti, ty zpustlá, / že nestydíš se spát se synem muže, jenž ti / zahubil manžela, a plodit děti s vrahem / všech svých. V tom je máš celé – plémě barbarů! / Otec spí s dcerou, sestra s bratrem, s matkou syn, / po pás se brodí v krvi nejbližších jak nic, / a nic a žádný zákon je v tom nezdrží. / To nám sem nenos! Není též nic pěkného, / když jeden muž chce svírat opratě dvou žen. / S jedinou spokojí se láskou, s manželskou, / a té si hledí, kdo chce v klidu slušně žít!“ 169-184

Euripidés: Ión: Ión k Xúthovi: „Vždyť slavné Athény lid mají původní, / ne přistěhovalce. A tam teď vpadnu já / hned s dvojí poskvrnou. Otec je cizinec / a já sám nemanželský syn. S tou pohanou / když budu bez moci, budu jim pouhé nic / a dítě nikoho. Když se však pohrnu / na první místo v státě, v touze někým být, / pak budu nenáviděn od těch, kteří moc / nemají. Mocní jsou vždy přísně souzeni. / Však řádným lidem, schopným dospět moudrosti, / co žijí tiše, nehoní se za mocí, / těm bych byl k smíchu, považován za blázna, / že v obci plné strachu nejsem v ústraní. / A kdybych mezi řečníky a státníky / vyniknout hleděl, musel bych se obávat, / že při hlasování mě mohou odsoudit. / Vždyť tak to, otče, bývá. Kdo má v obci vliv, / ten nejvíc budí nepřátelství soupeřů. / A přijdu do cizího domu, vetřelec, / k bezdětné ženě, která s tebou sdílela / společnou bolest. Ta teď hořce ponese / svůj osud, odstrčena ve své samotě. / Jak jen by nenávisť v ní ke mně nevznikla, / když stále se ti bude držet u boku, / nevrážit bude na tvou lásku, bezdětná. / Pak mě buď s ohledem na ženu opustíš, / anebo, věrný mně, si rozvrátíš svůj dům. / Kolik žen dýkou nebo jedem smrtícím / své muže zahubilo. Nadto, otče, já / tvou ženu lituji, když stárne bezdětná. / Ne, ta si toho nezaslouží, vznešená / svým rodem, aby tak bez dětí strádala. / Moc vládce, tolik bezdůvodně chválená, / se zvnějšku leskne, uvnitř ale sídlí strach. / Což je snad blažený a šťastný ten, kdo žije / jen v bázni, v ustavičném strachu o život? / Já chtěl bych raději být šťastný prostý muž / než král, jenž s oblibou se druží s darebáky / a řádné lidi nenávidí z bázně o život. / Snad řekneš, zlato že to všechno vyváží, / že je věc příjemná žít v samém bohatství. / Nelíbí se mi držet v ruce poklady / a každý šramot s bázní poslouchat, starost / jen mít. Kéž mám jen skrovné jmění, v klidu však. / Poslouchej, otče, jaké jsem měl blaho tady. / Především volný čas, věc lidem nejdražší, / jen málo starostí. Zde žádný ničema / mě z cesty nesrážel. Je nesnesitelné, / když musíš ustoupit před mnohem horšími.“ 574-626

Euripides, Ifigeneia v Aulide

šťasten, kdo s měrou užívá

a jen s rozumem rozkoší

bohyně Afrodíty, 535
kdo city své ovládá klidem
a nedá se roznítit vášní.
Dva luky na cíl lásky
Erós vždy napíná,
bůh se zlatými vlasy. 540
Prvním přináší zdar,
druhým zas života zmar.
Druhému zapovídám,
Kypřanko překrásná,
pronikat v ložnici mou. 545
Mírnou ať lásku vždy mám,
nezřízené se zříkám.
Způsoby lidí různé jsou,
rovněž i charakter různý.
Šlechtnost pravou lze 550
u lidí rozeznat vždy.
Návyk a výchova velmi
přispívá k získání ctnosti.
Moudrost má pro mravnost cit,
skvělou je odměnou radost, 555
můžem-li rozumem poznat
povinnost svou. To poznání dává
životu trvalou slávu.
Velká je věc vždy získávat cnost,
neznámou ženám v oblasti lásky. 560
U mužů zase duch s tisícem ozdob

všelikých občanských ctností
mnohem víc povznáší obec.

Prosebnice

Th

Náš rozum domáhá se větší moci, žel, 217
než bůh má. A pak pýcha, která v srdci tkví,
nám vnuká pocit, že jsme moudřejší než bůh. 219

Th

ač věštci varovali. Tys však nedbal jich, 231
pln vzdoru minuls bohy, měto zahubils,
když mladíkům jsi podleh, kteří po slávě
jen prahnou, porit právu šíří války běs
a ničí obce: jeden, aby vůdcem byl,
a druhý aby zpupně žil, až získá moc,
a jiný pro zisk, aniž dbá, zda trpí lid
a má-li škodu jen. Tři vrstvy občanů
jsou v obci: boháči, dav neužitečný,
jenž touží získávat vždy víc a víc. Dál jsou
jak postrach nemajetní – nuzně živoří
a spoléhají hlavně na závist: ti házejí
zlá bodla po majetných a jsou šáleni
i jalovými slovy špatných předáků.
Z tří vrstev je ta střední vlasti záštitou,

ta hájí vždycky rád, jež ustanoví stát.

Jak já bych potom měl se stát tvým spojencem?

Co dobrého bych řekl vlastním občanům?

Jdi sbohem! Když ses dobře neporadil dřív,

sám snášej osud – nás však na pokoji nech! 250

Thébsky hlasatel:

Kdo samovládce v zemi? Komu sdělit mám

410

vzkaz od Kreonta, jenž tu v Thébách panuje

již od chvíle, kdy před branami sedmi pad

rek Eteoklés rukou Polyneikovou?

Th

Svou řeč jsi, cizinče, hned lživě začal, když

zde samovládce hledáš. Není řízena

tu obec jedním mužem, vždyť má svobodu!

Lid sám se rok co rok zde střídá ve vládě

a nepřikládá žádný význam bohatství –

i chudý stejná práva má jak bohatý.

h

Však v jednom bodě v kostkách máme lepší vrh:

té obci, z které já k vám nyní přicházím,

jen jediný muž vládne, nikoli však dav;

pak nemůže se nikdo slovy nadouvat

a pro vlastní zisk točit obcí sem a tam.

Kdo pro chvíli je sladký, přízeň rozsévá,

ten potom škodí. A když novým úskokem
své staré hříchy skryje, trestu unikne.
Lid ostatně, když není zdatným řečníkem,
jak mohl by pak zdatně obec spravovat?
Čas dlouhý dává lepší poučení nám
než naléhavý spěch. Vždyť rolník chudobný,
byť znalosti by měl, přec prací zaměstnán,
by službě veřejné se nemoh věnovat.
To na vzdělané lidi působí jak mor,
když získá hodnost člověk prostý jenom tím,
že balamutí lid, ač ničím nebyl dřív.

Th.

Toť vtipný hlasatel a rád si zařeční.
Když sám jak bojovník ses pustil do boje,
pak slyš, když slovní zápas ty jsi podnítil:
Zlo pro stát nejhorší je vláda jedince,
kde předně neplatí nic zákon společný,
kde vládne jedinec, sám sobě zákonem,
což ovšem neznamená rovnost pro všechny.
Kde zákony jsou psané, stejně chudšas tam
i boháč užívá vždy práva stejného,
a má-li boháč špatnou pověst, mohou se
i chudí v tomto smyslu o něm vyjádřit
a slabý, je-li v právu, zdolá silného.
To svobody je znakem: „Kdo chce poradit
cos prospěšného obci, ať to přednese!“

Je v dobrém světle ten, kdo radí. – Nechce kdo?

Pak mlčí. Může v obci větší rovnost být?

A vskutku tam, kde lid své zemi vládne sám,
má radost z přírůstku svých mladých občanů.

Král ale vidí hrozbu v těchto přednostech,
a vytuší-li ducha v lidech nejlepších,
dá popravit je z obav o svou nadvládu.

Kde nabrala by tedy obec nových sil,
když někdo mladým lidem bral by snahu, chuť
a kosil je jak květy zjara na louce?

Nač střídal by kdo dětem jmění, dědictví,
když větší podíl by tak vydřel pro vládce?

Či cudně vychovávat dívky v domě svém
jen vládci k potěše, když zmocní se ho chtíč,
však sobě pro slzy? To radši nežil bych,
než násilím své děti k sňatku přinutit.

A tím jsem obhajobu prones za sebe.

Však proč jsi přišel? O co žádáš tuto zem?

A nevyslat tě obec, pro to chvastounství
bys s pláčem odešel. Má posel vyřídit,
co přikázali mu, a rychle zpátky jít.

A příště Kreón posla ke mně do obce
ať méně žvanivého pošle, než jsi ty.

Náčelnice sboru

Ach, ahc, jak špatný člověk zpychne ve štěstí,
jež dá mu bůh, jak měl by navěky mít zdar.

h

Už rád bych mluvil. O čem jsem tu spor,
v tom měj si názor svůj, však já mám opačný.

Já zapovídám ti a všechen Kadmův lid:

sem do své země nesmíš přijmout Adrásta,

a je-li tu, než boží záře zapadne,

zruš svatý závazek těch snítek prosebných,

jej vyžeň ze země a mrtvé nesnaž se

ni silou pohřbít - nic ti není po Argu!

Když poslechneš, loď obce budeš bez bouře

dál řídit; ne-li, hrozí velký zbraní vír

jak nám, tak tobě, a též tvým spojencům.

To uvaž, a ač jsi mnou řečí podrážděn

a spoléháš, že obec svou máš svobodnou,

přec chraň se vyslovit řeč prudkou. Spoléhat

se nelze na naději – svárem postihla

už mnoho měst a vedla k zlobě nesmírné.

Neb o válce když dá se lidu hlasovat,

tu nikdo nepočítá s vlastní smrtí svou

a na jiného přesunuje toto zlo.

V čas volby kdyby stála před očima smrt,

snad nestihla by zkáza Řecko bojovné.

A přece všichni vědí, která z úvah dvou

je lepší, vědí též, co dobré je, co zlé,

i oč je lepší mír než válka pro lidi.

Mír předně nejdražší je Múzám, protivný

je Liticím; má radost z dětí zdárných, mír
se těší z blahobytu. My však, ničemní,
boj vedem, zotročujem slabší, muže muž
a město město – na mír nemyslíme nic.
Ty ujímáš se našich padlých nepřátel,
chceš pohřbít ty, jež vlastní zpupnost zhubila?
Zda neprávem snad spálil Kapanea blesk,
když přistavil si k bráně žebřík s přísahou,
že město vyvrátí, ať chce, či nechce bůh?
Zda výtečného věštce nepohltil vír
a nestrhl do prohlubně s vozem čtyřspřežním?
Což u bran neleží i jiní vůdcové,
jimž vazy kostí v těle balvan roztříštil?
Buď chlub se, že máš lepší rozum nežli Zeus,
neb přiznej, že bůh právem ničí lide zlé.
Kdo moudrý, předně má své děti milovat,
pak rodiče a vlast – tu vést má k rozkvětu,
ne tříštit. Příliš smělý vůdce klopýtne,
i kormidelník lodi – klidný zmoudří včas –
ta prozíravost je v mých očích statečnost.

Náčelnice sboru

Už dost vás potrestal Zeus mstitel, vy však jste
dám neměli se pyšnit pýchou takovou!

Adrastos

Ty ničemníku!

Th

 Mlč, krot' jazyk, Adráste,
a nepředkládej dřív své názory než já.
Vždyť nepřišel sem k tobě, thébský hlasatel
však ke mně! Odpovědět proto musím já.

 k hlasateli

A nejdříve ti k první věci odpovím:
Že Kreón je mým pánem, nevím, ani že
tak přemocný je aby vnutil Athénám
tak jednat. Vždyť by teklo proti proudu vše,
v té věci kdybych já se jemu podřídil.
Já požár této války nerozněcuji,
já s nimi do Kadmovy země nevkročil;
chci právem pohřbít mrtvé, městu neškodit,
též nechci rozpoutávat boje vraždené,
jen zachovávat chci všech Řeků zákony –
což není toto všechno čestné jednání?
I když vám Argejští snad ublížili, již
jsou mrtvi! Odpůrce jste skvěle zahnali,
lpí na nich hanba – tím je spor váš vyřízen.
Již dovolte ty mrtvé vložit do země;
vždyť odkud každá částka vešla do těla,
tam navrací se zas: tak duše do vzduchu
a tělo do země; to nemůže zvat
svým majetkem – je jenom schránkou života
a pak ho nutně přijme živitelka zem.

Což Argu uškodíš, když mrtvé nepohřbíš?
Ach ne! To společná věc Řecka celého,
když odmítá kdo mrtvým službu povinnou
a bez pohřbu je nechá. Tak by zbabělcem
i zdatný stal se, kdyby zvítězil ten mrav.
Tou řečí zlou jsi přišel vyhrožovat mně,
když bojíte se mrtvých, skryje-li je zem?
Nuž, co se nemá stát? Snad aby pohřbení
vám nezničili zem? Či aby v hlíně tam
snad nezplodili děti, své to mstitele?
Ty věru nadarmo si jazyk namáháš,
mě nevyděsí planý strach a hanebný.
Jen poznejte, vy blázni, moře lidských běd,
neb život náš je zápas: z lidí šťastni jsou
dnes jedni, zítra druzí, jiní zakrátko.
Je štěstí rozmarné: muž ubohý ho ctí,
když touží, aby získal život blažený,
a do nebe ho chválí boháč, když má strach
o jeho přízeň. Když to víme, musíme
i křivdy snášet klidně, bez hněvu a tou
jen měrou mstít se, aby neutrpěl stát
Co tedy zbývá? Těla padlých k pohřbu již
nám dejte, neboť chceme jednat šlechetně,
sic jasné je, že přijdu mocí pohřbít je.
Ta výtká nesmí nikdy stihnout Řeky, že
byl porušen ten boží zákon pradávný,
jenž dochoval se mně a obci athénské.

Náčelnce sboru

Když chráníš světlo práva, můžeš klidný být,
že unikneš i četným lidským potupám.

h

Chceš, abych na tvou řeč dal stručnou odpověď?

Th

Jen mluv, když chceš – být zticha nemáš ve zvyku.

H

Z Théb nedostatneš nikdy mrtvé Argejce! 578

(...)

Th

Já na ochranu svého božstva spoléhám 602

a povedu své nové vojsko v nový boj.

Jen jedné věci třeba: pomoc bohů mít,

co chrání právo. Kdo má jejich podporu,

ten zvítězí. Nic lidem přinést nemůže

jen zdatnost, nejde-li s ní boží milost též. 607

Foiničanky

Iokasta

Nuž na to ptám se tě, co nejdřív zvědět chci. 395

Být zbaven vlasti – je to velké neštěstí?

Polyneikes

Strast největší. Ba větší, než lze vylíčit.

I

A v čem se jeví? Co je psancům na obtíž?

P

Je nejhorší, že volnost slova nemají.

I

Je otrok ten, kdo nesmí říct, co myslí si.

P

I to, že musí snášet mocných rozmary.

I

I to je trudné: žít jak tulpas s tulpasy.

P

Být pro výhodu rabem proti svědomí.

I

Jak říká se, je psanec živ jen nadějí.

P

Ta krásným okem hledí, je však liknavá.

I

A neprokáže čas tu marnost nadějí?

P

Když nejhůře je, tkví v nich sladká útěcha.

I

Jak žil jsi, než ti sňatek život ulehčil?

P

Chléb někdy na den měl jsem, jindy neměl zas.

I

Kruh přátel, hostů otcových ti nepřispěl?

P

Tys dobrá! V neštěstí je po všech přátelích.

I

A původ vznešený tě nevznes do výšin?

P

Je zlé jej nemít – mě však původ neživil.

I

Vlast pro lidi, jak zdá se, poklad nejdražší.

P

Tak drahý, že to ani nelze vyjádřit. 415